

УДК 323.1(497.16):930
323.1:[930:001.95/.98(497.16)»19/20»
323.1(=163.41)(497.16)»19/20»
DOI: <https://doi.org/10.31212/istoriografija.2023.22.rak.185-226>

Др Александар Раковић*

СРПСКА ИСТОРИОГРАФИЈА И ЦРНОГОРСКА КВАЗИНАУКА

Апстракт: Рад на сажет начин показује како је српска историографија разобличила фабриковане аргументе црногорске квазинауке о припадности Црне Горе хрватском и римокатоличком цивилизацијском кругу.

Кључне речи: Историографија, српство, наука, црногорски сепаратизам, квазинаука.

Црногорци су Срби, а Црна Гора је историјска држава српског народа. Црногорци су имали изграђену српску свест у Црној Гори којом су владали Петровићи Његоши (1697–1918), обухватајући с пуним континуитетом и средњовековну прошлост ка Црнојевићима и пре њих ка Немањићима. У Црној Гори којом је управљала династија Петровић Његош подразумевало се да су Црногорци по народности Срби.¹

Насупрот том изворном српству, развијала се идеологија хрватског праваштва која је пресудно утицала на развој црногорске сепаратистичке мисли у 20. веку. Та хрватска идеологија, у којој је Црна Гора део „хрват-

* Научни саветник у Институт за новију историју Србије, Београд, rakovic@gmail.com

1 Видети: Александар Раковић, *Црногорски сепаратизам*, Београд: Катена мунди, 2019.

ске крви“, била је непозната у Краљевини Црној Гори и индоктринација Црногораца тиме почела је у време Краљевине СХС/Југославије.

Хрватски идеолошки корени црногорског сепаратизма

Према Славенку Терзићу основу за тумачење историјског идентитета Црногораца, као „црвено-хрватског“, поставио је Иво Пилар, хрватски идеолог правашко-франковачке оријентације.² У делу *Јужно-славенско питање: приказ цјелокупног питања* (Загреб, 1943) које је под псеудонимом L. v. Südland и насловом *Die südslawische frage und der weltkrieg; übersichtliche darstellung des gesamt-problems* објавио на немачком језику у Бечу (1918), Пилар пише да је простор Црне Горе до 11. века био „чисто хрватска“ Дукља, односно Црвена Хрватска, а када је са истока „придошао српски елемент“, она се могла сматрати „мјешаном хрватско-србском државном творбом“. Но, ипак, каже Пилар, и тада је реч о „претежно хрватско-католичкој Дукљи“. Стога, каже Пилар, „сматрам Дукљу само даљњим развојем Црвене Хрватске“.³

Милан Шуфлај је, с тим у вези, 1928. написао да хрватство не значи само нацију: „Зар на рубу Балкана, на граници Истока и Запада, католичанства и православаља, културе и барбарства Хрватство значи само патриотизам?! Хрватска крв ту значи цивилизацију.

2 Славенко Терзић, „Идеолошки корени црногорске нације и црногорског сепаратизма“, *Слово о Црној Гори: Узданица Јужног Српства (или NDCG)*, уредио Славенко Терзић, Подгорица: Српски форум Црне Горе, Вијеће народних скупштина Црне Горе, 2001, 124–125.

3 L. V. Südland, *Južnoslavensko pitanje: prikaz cjelokupnog pitanja*, Zagreb: Matica hrvatska, 1943, 47–49, 125.

Хрватство је ту синоним за све, што је лијепо и добро створио европски Запад.“⁴

Шуфлај је наставио с разрађивањем теме. У тексту „Албанија у прошлости“ (1930) изнео је да је Црна Гора спона између Хрвата и Албанаца, јер је и крајем средњег века „још сва проткана тим живљем“ у ком постоје „свезе с Црвеном Хрватском“. Но, да би спона између Хрвата, Црногораца и Албанаца била комплетирана, потребно је из Црне Горе изгурати српско православље и успоставити „католички насип“. Шуфлај 1928. пише да се тај „католички насип“ дроби од 1219. када је Свети Сави започео с православним продором на јадранску обалу, а „продорна зона кроз католички насип довршена је почетком 15. вијека“.⁵

Такав путоказ прати Крунослав Драгановић који 1937. пише да су Црна Гора и „јужна Херцеговина“ земље „хрватскога говорнога подручја“, а да су тек у 16. и 17. веку „изгубиле католичко обиљежје и римску вјеру“.⁶ Младен Лорковић је истицао да Драгановић има заслугу што је „први упозорио“ на тај „посве превиђени феномен“.⁷ Но, Лорковић је превидео да та злослутна прича не потиче од Драгановића, већ да су претходно о томе писали Пилар и Шуфлај.

Истоветан став о „хрватству“ Црне Горе имао је Доминик Мандић, који је такође писао да су Немањићи „силом превели на православље“ Хрвате на херцего-

4 Milan Šufflay, *Izabrani politički spisi*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000, 237.

5 Исто, 300, 240–243.

6 Krunoslav Draganović, *Masovni prijelazi katolika na pravoslavlje hrvatskog govornog područja u vrijeme vladavine Turaka*, Mostar: Biskupski ordinarijat, 1991, 25, 121.

7 Mladen Lorković, *Narod i zemlja Hrvata*, Zagreb: Matica hrvatska, 1939, 70.

вачко-црногорском простору. Мандић још вели: „Иако данас Црногорци себе више не називају Хрватима, њима хрватска народна подсвијест свједочи, да они етнички нијесу Срби и да имају друго етничко подријетло него Срби.“⁸

Посебно је важно његово дело *Црвена Хрватска* које је објављено у Чикагу 1957. док су друго и треће употпуњено издање објављени у Чикагу–Риму (1972. и 1973). Мандић у закључку подвлачи: „А данашње Црногорце, у којима тече крв старих Хрвата, ваља да Хрвати са симпатијама сусрећу и помажу њихову борбу за неовисношћу и самосталношћу Црне Горе и црногорскога народа.“⁹

Но, било је важно да се та хрватска идеологија пренесе у Црну Гору. За те потребе служио је Савић Марковић Штедимлија родом из Пипера. У Загребу и Сплиту је 1937. објавио две књижице истоветне садржине: *Основи Црногорског национализма* (Загреб, 1937) и *Црвена Хрватска* (Сплит, 1937). По Штедимлији основе црногорског национализма леже у хрватском идентитету. Штедимлија се позвао на став Милана Шуфлаја да „име хрватско, крв хрватска не значи само нацију! Хрватска крв ту значи цивилизацију. Хрватство је ту синоним за све, што је лијепо и добро створио еуропски запад“, а „свака од ових Шуфлајевих мисли онеме ко осјећа и проживљује дух чојства и јунаштва црногорског, изгледа као написана баш за Црну Гору, а не само за Хрватску.“ Штедимлија је закључио: „Стога данас у

8 Dominik Mandić, *Hrvatske zemlje u prošlosti i sadašnjosti*, Chicago-Rim: Ziral – Zajednica izdanja Ranjeni labud, 1973, 79–80, 110.

9 Dominik Mandić, *Crvena Hrvatska*, Čikago–Rim: Ziral, 1973, 7, 326.

Црној Гори, као и у Хрватској, куца једно срце и живи један јединствени дух.“¹⁰

Штедимлија је у Независној Држави Хрватској био Павелићева десна рука за питања „Хрватске православне цркве“. Уређивао је *Православни календар* „Хрватске православне цркве“ и *Глас православља* „Хрватске православне цркве“. ¹¹ Сматрао је Секулу Дрљевића, Павелићевог савезника, црногорским Антом Старчевићем. ¹²

Иначе, тврдње хрватских идеолога да је Стефан Немања у Дукљи затекао хрватско становништво, нису тачне. Прво, хрватски идеолози су због својих великохрватских претензија прећуткивали како је Константин Порфиригенит средином 10. века писао да српски етнички простор сеже све до реке Цетине у Далмацији. Друго, Стефан Првовенчани о освајању свог оца Стефана Немање пише: „Поврати Диоклитију и Далмацију, отачаство и рођење своје, праву дедовину своју, коју је насиљем држао грчки народ, и градове у њој, сазидане од руку њихових, тако да се прозвала грчка област, а којима су имена: Дањ град, Сардоники град, Дриваст, Росаф град звани Скадар, град Свач, град Улцињ, град славни Бар.“¹³

Нема, дакле, ни помена да је Стефан Немања у Дукљи затекао Хрвате које је „посрбио“, већ је из земље свог рођења, очевине и дедовине отерао Грке. У средњо-

10 Savić Marković Štedimlija, *Osnovi Crnogorskog nacionalizma*, Zagreb: Putovi, 1937, 10, 116, 126–127; Savić Marković Štedimlija, *Crvena Hrvatska*, Split: Laus, 1991, 11, 107, 116–117.

11 Petar Požar, *Hrvatska pravoslavna crkva u prošlosti i budućnosti*, Zagreb: PIP Pavičić, 1996, 325–338.

12 Savić Marković Štedimlija, *Crvena Hrvatska*, 117.

13 Стефан Првовенчани, „Живот светог Симеона“, *Сабрани списи*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга, 1988, 73.

вековној Дукљи је поред православног живело и римокатоличко становништво, које је било део српског народа. Уосталом, до почетка 20. века србокатолички идентитет био је свеprisутан у Далмацији, Дубровнику, Конавлима, Боки Которској, све до Бара где барски надбискуп и даље носи средњовековну титулу примаса српског. И та титула говори о свести Ватикана да је у средњовековној Дукљи, као и у данашњој Црној Гори, реч о српском етничком простору.

Коминтерна и преузета решења хрватског праваштва

Станислав Винавер је 1924. писао да је у време бољшевичке револуције из Петрограда приметио „врло чудновату чињеницу“ да су „најзагриженији франковци“ Хрвати, који су „услед погрешнога васпитања, мрзели Србе ка кугу“, прихватили бољшевичку идеологију. Стога, пише Винавер, „њихов комунизам био је само и једино мржња на Србе“, а „та појава била је општа, таквих Хрвата било је много“.¹⁴ У тој спреси Коминтерна је прихватала решења за југословенска национална питања каква су предлагали хрватски правашки.

Од 1924. године Коминтерна је идеолошким конструкцијама хушкала против српског народа. Кривицу је налазила у српској буржоазији против које је требало усмерити све што је било могуће због тобожње анексије туђих простора када је 1918. стварана југословенска држава. У складу с принципом националног самоопредељења и права на отцепљење, Коминтерна је, када је реч о решавању хрватског питања стала на становиште хрватског праваштва. На Четвртном конгресу Комунистичке партије Југославије у Дрездену (1928) заузет је

14 Београд и г. Крлежа, *Време*, 31. август 1924.

став да „крупна великосрпска буржоазија“ угрожава друге народе, али и српски народ ван Србије, па да из свих крајева треба избацити „србијанске окупаторе“.¹⁵

Комунистичка партија Југославије је ради борбе против „великосрпског унитаризма и угњетавања“ од 1926. све жешће подупирала идеју о издвајању Црногораца из српске нације.¹⁶ Према Саву Брковићу, југословенски комунисти после Трећег конгреса Комунистичке партије Југославије у Бечу (1926) крећу у „последњи и одсудни бој“ за црногорску нацију.¹⁷

На Трећем конгресу већ се говорило о Црној Гори као „нацији“. На Четвртом конгресу Комунистичке партије Југославије у Дрездену (октобар 1928) Црна Гора је сматрана „угњетеном нацијом“. Половином тридесетих година унутар Комунистичке партије Југославије није се више говорило о цепању Југославије, али је издвајање Црногораца из српске нације остало као утврђен став. На Петој земаљској конференцији Комунистичке партије Југославије у Загребу (октобар 1940) било је прихваћено да пет југословенских нација треба да чине Срби, Хрвати, Словенци, Македонци и Црногорци.¹⁸

Упркос радикалним ставовима Коминтерне, код тадашњих комуниста у Црној Гори није било таквог антисрпског заноса који би био налик франковачком.

15 Branislav Gligorijević, *Kominternu, jugoslovensko i srpsko pitanje*, Београд: Институт за савремену историју, 1992, 287–288.

16 Славенко Терзић, нав. дело, 141.

17 Savo Brković, *O postanku i razvoju crnogorske nacije*, Titograd: Grafički zavod, 1974, 255.

18 Александар Стаматовић, *Историјске основе националног идентитета Црногораца*, Београд: Српска радикална странка, 2000, 173–181, 220–235.

Почетком двадесетих, парола црногорских комуниста чак је гласила: „Српство, Словенство, Слобода“.¹⁹

Александар В. Милетић, српски историчар, у докторској дисертацији *Политичка делатност Милована Ђиласа (1944–1954)* из 2017. показује да је „званични комунистички концепт црногорске нације почивао на уважавању историјских чињеница да Црногорци своје порекло и културу заснивају на српском етницитету, традицији, свести и језику, али да је временом дошло до формирања посебних елемената самосвести“.²⁰ Светозар Вукмановић Темпо, комунистички функционер, у мемоарима 1971. пише о „уједињењу оба српска народа“ 1918. мислећи притом на Црногорце и остале Србе.²¹

Међу црногорским комунистима било је и оних који нису прихватили наметање црногорске нације, чак ни као неку посебност у српству. Милован Ђилас пише о Сави Ковачевићу да је „био стари, предратни комуниста, борбен и пожртвован, мада је црногорско вођство имало једно време муке с њим, јер није признавао Црногорце за посебну нацију: у његовом крају – црногорској Херцеговини, нити познају нити признају међу Србима икакве посебности“.²²

Победа комуниста у Другом светском рату у Југославији (1941–1945) довела је до федералног уређења социјалистичке Југославије, с Црном Гором као једном од шест република. Чланком Милована Ђиласа у бе-

19 Пакао или комунизам у Црној Гори, *Глас Црногораца*, 13. јануар 1943.

20 Александар В. Милетић, *Политичка делатност Милована Ђиласа (1944–1954)*, докторска дисертација, Универзитет у Београду – Филозофски факултет, Београд, 2017, 165.

21 Svetozar Vukmanović Tempo, *Revolucija koja teče: memoari*, knjiga 1, Београд: Komunist, 1971, 25–26.

22 Milovan Đilas, *Revolucionarni rat*, Београд: Književne novine, 1990, 176–177.

оградској *Борби* (1. мај 1945) „О црногорском националном питању“, Комунистичка партија Југославије установила је постојање црногорске нације: „Ми смо за то, јер смо увјерени, знамо да то хоће црногорски народ, а он то хоће јер се осјећа, јер јесте нешто посебно, посебни, друкчији 'Срби' од свих Срба – Црногорци.“²³

Међутим, Матија Бећковић, Ђиласов пријатељ, за Милована Ђиласа каже: „Кад је у тај пројекат престао да верује, одрекао се и те теорије и престао да буде Црногорац по службеној дужности. А кад је министарску фотељу заменио црном клупом са ње је на питање шта је по националности одговорио да је Србин. Да је остао 'Црногорац' уверен сам да не би платио толику цену“.²⁴ Ђилас је 1971. признао да су „стварањем црногорске нације“ југословенски комунисти хтели да казне српски народ.²⁵

Ево Ђиласових речи из затвора у Сремској Митровици којима се 1958. одрекао црногорске нације: „Србин сам Црногорац. Србин сам јер сам Црногорац. Не велим да другдје и друкчијих Срба нема – зло нас је расуло на све стране, ама ја сам такав. Нијесам Црногорац што сам Србин, него Србин што сам Црногорац. Ми Црногорци, ми смо со Српства. Није овдје Српству сва снага, ама јесте душа. Можеш ме убити, сасјећи, смрвити и у прах стуцати, али што је српско – то остаје, док и трунке има. И мисао моја српска траје док иједан дамар куца. Има друкчијих Срба, ми смо они од Косова, што свећају и пјевају несреће српске. Затри Косово у памети,

23 Милован Ђилас, „О црногорском националном питању“, *Борба*, 1. мај 1945.

24 Матија Бећковић, *Глас Црногораца*, 9. март 2000.

25 Душан Бојковић, „Милован Ђилас о националном и државном питању Црне Горе“, *Токови историје*, 1/2012, 132.

у души српској – па ни нас нема. Срба нема.“²⁶ Владо Стругар, српски историчар из Црне Горе, некадашњи комунистички револуционар, теоретичар и утемељивач црногорске нације, признао је да је погрешно када је састављао „неодржива теоретска образлагања црногорске нације“.²⁷

Међутим, упркос одрицању њених најважнијих стваралаца, последице стварања црногорске нације су опстале. Уплив хрватске идеологије из деценије у деценију био је све већи и радикалнији. Хрватска прашко-франковачка идеологија и надаље је користила црногорске комунисте за обрачунавање са српством Црне Горе.

Преузимање идеологије хрватских праваша у Црној Гори

Упркос геноциду у Независној Држави Хрватској над српским народом, хрватски планери наставили су да делују према Црној Гори и у социјалистичкој Југославији. У прилог им је сасвим ишло то што су комунистичке власти 1945. прогласиле постојање црногорске нације, како би Црногорце раздвојили од осталих Срба.

Јован Маркуш указује на „идејни“ успон Радослава Ротковића, бившег загребачког студента родом из околине Херцег Новог. Ротковић је 1954. постао уредник рубрике за културу у титоградској *Побједи*, а на том месту је остао до 1959. године. Потом је 1966. постао главни и одговорни уредник Телевизије Титоград, и на тој функцији је био до 1980. године. Маркуш још каже да је Ротковић био спона између Штедимлије и уплива

26 Милован Ђилас, *Црна Гора*, Београд: Књижевне новине, 1989, 60.

27 Црна Гора или Монтенегро, *Глас Црногораца*, 3. новембар 1999.

његових идеја у Црну Гору шездесетих година.²⁸ Уколико је тако, њих двојица су могли да успоставе комуникацију од 1959. када је Штедимлија амнестиран и пуштен с Голлоготока. Крлежа га је тада запослио у Југославенском лексикографском заводу у Загребу.

Српски политичар из Црне Горе Батрић Јовановић наглашава да је после смене Александра Ранковића почела „сепаратистичка офанзива“ на Косову и Метохији, у Хрватској и Црној Гори. Потом је „шачица екстремиста интелектуалаца“, попут Сава Брковића, Шпира Кулишића и Радослава Ротковића покренула „загрижену србофобију“ у Црној Гори.²⁹ С тим у вези је и писмо које је објављено у више књига, а оспорена му је аутентичност.

Реч је о наводном допису који је митрополиту црногорско-приморском Данилу Дајковићу 28. децембра 1969. упутио извесни Франциско Паловинети, који се представио као папин специјални изасланик.³⁰ Идентитет ове особе је под знаком питања јер му се не може ући у траг. Реч је о псеудониму. Пошто је у писму написао да папа подржава „скидање“ Његошеве капеле с Ловћена, Паловинети је митрополиту Данилу изнео став о тадашњим Црногорцима (1969): „Свима је јасно да садашњи народ нема више ништа заједничко са некадашњим народом оријентисаним великосрпском идеологијом која је злоупотријебила овај народ, који ето може се рећи потпуно изумире. Нови народ са новим навикама и новим животом је народ будућности и нових

28 *Komunisti su degradirali Cetinje*, *Duga*, 22. decembar 2001.

29 Батрић Јовановић, *Пета колона антисрпске коалиције*, Београд: Слобода, 1989, 14–15.

30 Факсимили писма Франциска Паловинетија митрополиту црногорско-приморском Данилу Дајковићу од 28. децембра 1969. објављени су на сајту *IN4S.net*.

прегнућа, па је вољан Св. Отац Папа да овај народ свесрдно помогне и да га поврати у праву Христову вјеру зашто је вољан и да уложи велика средства.“³¹

У исто време када се ближио крају сценарио за рушење Његошеве капеле и постављање Мештровићевог маузолеја на Ловћену, у Загреб је стигао Мештровићев Степинац. Из југословенског конзулата у Чикагу су 24. октобра 1967. известили Државни секретаријат за иностране послове у Београду да је из Сједињених Америчких Држава у Загреб послат споменик Алојзију Степинцу, рад вајара Ивана Мештровића, да се постави у загребачкој катедрали.³² Тај споменик, назван „Сусрет Степинца с Кристом“, постављен је у катедрали 18. децембра 1967.³³

Крајем шездесетих, кад је Југославију потресло злослутно буђење хрватског национализма које је експлозију досегло почетком седамдесетих, Савић Марковић Штедимлија је под псеудонимом „Томаш Марковић“ објавио књигу *Историја школства и просвјете у Црној Гори* (1969). То је први јасан пример, из социјалистичког времена, везивања Црне Горе за хрватство и одбацивања сваке везе са српством. У њој је поновио своје виђење изричитих спона Дукље и „Црвене Хрватске“, о којима је писао када је био део усташког покрета. Штедимлија претпоставља, а притом се не позива на било који извор, да су с Немањићима „истријебљени сви књижевни и рукописни споменици који су настали и постојали код

31 Исто.

32 Архив Југославије, Савезна комисија за верска питања, фонд 144, фасцикла 108. – Допис Генералног конзулата СФР Југославије у Чикагу Државном секретаријату за иностране послове СФР Југославије у Београду, Чикаго, 24. децембар 1967, бр. 202.

33 Duh i hrabrost povezuju Ivana Meštrovića i Alojzija Stepinca, *Slobodna Dalmacija*, 27. travnja 2017.

дукљанских Славена од досељења до краја XII вијека“. Упркос ширењу православља, с доласком Немањића, наглашава Штедимлија, „западњаштво и католицизам нијесу били никад до краја уништени на нашем јужном приморју“.³⁴

Пример драстичне цензуре Његошевих стихова је књига Бранка Бањевића *Његош: Плам у пламу* (1969). Ову своју књигу Бањевић је лажно приписао Петру II Петровићу Његошу. Заправо, Бањевић је аутор предговора и коментара Његошевих стихова и мисли из којих је у потпуности избацио српство. Маказе којима је Бањевић кројио Његошеве стихове учиниле су његошевску националну мисао потпуно непрепознатљивом и тиме фалсификованом. Он притом у предговору говори о „црногорском језичком наслеђу“ и „језику Црногораца, Хрвата, Срба и Муслимана“, заступајући и „црногорски језик“ и већу блискост Црногораца са Хрватима него што би била са осталим Србима.³⁵

До приближавања црногорских и хрватских сепаратиста, у оквиру Савеза комуниста, долази управо у то време. На челу црногорских комуниста тада је био Вељко Милатовић, револуционар који је 1944/1945. у Москви завршио НКВД полицијску школу. Малиша Маровић пише да је Вељко Милатовић 1968. отворио „осјетљиве и у много чему нове“ теме, међу којима је и негирање да је Црна Гора у време Петровића била „друга српска земља“. Милатовић је сматрао да би кроз науку, просвету

34 Томаш Марковић, *Историја школства и просвјете у Црној Гори*, књига прва, Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, 1969, 106–107.

35 Бранко Бањевић, *Његош: Плам у пламу – нјесме, стихови, мисли*, Титоград: Графички завод, 1969, 7–14. Наслов ове књиге је овде приказан какав би морао да буде, а не према Бањевићевом фалсификату којим је своју књигу приписао Његошу.

и културу требало институционализовати „националне атрибуте“ Црне Горе. Међу тим „националним атрибутима“, ради „реафирмисања црногорских традиција и вриједности“, требало је да буду посебан универзитет и оснивање Црногорске академије наука и умјетности, која би била раздвојена од Српске академије наука и уметности.³⁶

Милатовић је 1969. ступио на место председника Савезне конференције Социјалистичког савеза радног народа Југославије (ССРНЈ), чије је седиште било у Београду, а загребачки *Вјесник у сриједу* је убрзо објавио његов интервју.³⁷ Ово гласило је подржавало „настојање модерне црногорске нације да афирмира своје вриједности“.³⁸ Милатовић је 27. јануара 1971. дао интервју и тадашњем маспоковском *Вјесник у сриједу*, што је изазвало коментаре о његовим везама с Маспоком.³⁹ Ни маспоковци нису крили да могу заједно с црногорским сепаратистима.⁴⁰ У јавности се појавио, више не под псеудонимом, и Савић Марковић Штедимлија. Огласио се 26. априла 1970. у загребачком *Вјеснику* како би упозорио да иза кампање у иностранству за очување Његошеве капеле стоје „четничко-љотићевско-емигрантски“ кругови.⁴¹ Његошева заветна капела, симбол српства Црне Горе, срушена је 1972. године одлуком

36 Miodrag Mališa Marović, *Veljko Milatović*, Podgorica: Matica crnogorska, Opština Nikšić, 2006, 75, 235, 238–241, 302–303.

37 Исто, 260.

38 Veljko Milatović, *Tokovi revolucije*, Zagreb: Narodno sveučilište grada Zagreba – Centar za aktualni politički studij, 1975, 295.

39 Miodrag Mališa Marović, нав. дело, 321.

40 Ivan Perić, *Ideje „Masovnog pokreta“ u Hrvatskoj*, Zagreb: Narodno sveučilište grada Zagreba – Centar za aktualni politički studij, 1974, 37.

41 Слободан Кљакић, Ратко Пековић, *Седм Његошевих сахрана*, Београд: Јасен, 2013, 245–246.

комунистичких власти, а на њеном месту подигнут је Мештровићев маузолеј.

Посебан догађај у црногорској јавности било је објављивање књиге Сава Брковића *О постанку и развоју црногорске нације* (1974) у којој је негирана свака историјска, етничка и национална припадност Црногораца српској целини. Милатовић потврђује да су се код црногорских комуниста 1974. створиле „неразјашњене ствари“ око „црногорског националног индивидуалитета“ и „извјесна узрујаност“ око Брковићеве књиге.⁴² Хрватска правашка мисао је кроз ову књигу први пут ушла у дело неког истакнутог комунистичког револуционара из Црне Горе.

Хрватски идеолози и њихови квазинаучни настављачи у Црној Гори

Када је реч о великодржавној идеологији хрватског праваштва, постоји до тада непрекинут низ преношења идеја од хрватских праваша ка црногорским сепаратистима. Занимљиве су сличности „истраживачких налаза“ Керубина Шегвића и Радослава Ротковића. Шегвић, дипломата Анте Павелића, заступао је теорију да су Хрвати пореклом Готи, али на крају обликовани као „смјеса Гота, Латина и Славена“ а „смјеси дају значај они, који су дошли из Пољске. Ови су Славени“.⁴³

Његов настављач Ротковић пише да су Црногорци потомци западнословенских племена Љутића и Бодрића, чија је постојбина била у Полабљу и Поморју на обалама Балтичког мора. Та племена етнички су, према Ротковићу, најсроднија Пољацима и „сјеверним Русима“.

42 Veljko Milatović, *Tokovi revolucije*, 269.

43 Kerubin Šegvić, *Toma Splićanin, državnik i pisac 1200–1268*, Zagreb: Matica hrvatska, 1927, 140, 157–161.

Љутићи и Бодрићи су са собом на обалу јужног Јадрана донели као етноним име Поморја, који су и Немањићи кроз „поморске земље“ разликовали од „српских земаља“. Ту, у поморским земљама, у те Словене утопили су се и Готи.⁴⁴ Поред тога, Ротковић је тврдио како је црногорска нација формирана у 15. веку „под утицајем латиниста“.⁴⁵

Тако, док су према Шегвићу Хрвати словенско-готско-латинска смеса којој идентитетски карактер најпре дају Словени из Пољске, Ротковић пише да су Црногорци словенско-готско-латинска смеса, са још неким примесима, којој идентитетски карактер дају Словени најсроднији Пољацима и северним Русима.

Међутим, пре Ротковића било је неких који су се у „друштвеним наукама“ видљивије истицали у теоријама које би ишле у прилог Хрватима и црногорским сепаратистима. Следе примери Сава Брковића и Шпира Кулишића који кажу да се Црногорци (Дукљани) и Хрвати прожимају.

Сава Брковић 1974. пише да је Стефан Немања „послије освајања Зете, на њеној територији огњем и мачем ширио источни утицај и православље, на рачун католичанства и богумиљског покрета“, а „конвертизацију [је] вршио“ Сава Немањић. С тим у вези, Брковић каже да римокатоличко становништво у Боки Которској може бити црногорског порекла, да је примило хрватско име, али „у својој већини је оно чији су прадедови ту вјеру успјели да сачувају и поред немањићких прогона“.⁴⁶ Ни Брковића наравно не занимају византијски извори,

44 Radoslav Rotković, *Odakle su došli preci Crnogoraca: onomastička istraživanja*, Podgorica: MontEdit, 2000, 260–267, 278–280.

45 Димитрије Вујовић, „О етногенези Црногораца и марксистичком опредјељењу нације“, *Пракса*, бр. 4, 1981, 62.

46 Savo Brković, *O postanku i razvoju crnogorske nacije*, 230–232.

а ни то што Стефан Првовенчани пише да је његов отац Стефан Немања из Дукље отерао Грке.⁴⁷

Шпиро Кулишић 1980. закључује да су Црногорци, чију сродност разматра у авнојевским границама Црне Горе од Боке до Васојевића, етничка смеса формирана у средњем веку од придошлог старословенског становништва и старобалканског становништва далматско-романског говора, са мањим албанским примесима. Та смеса су Дукљани, који према Кулишићу немају ништа са Србима. Дукљани, пише Кулишић, нису ни Хрвати, али средњовековна Дукља 11. и 12. века је заједничка дукљанско-хрватска творевина јер су поред Дукљана у њој живели и малобројнији Хрвати.⁴⁸

Занимљива је и сличност између Сава Брковића и Доминика Мандића. И један и други претапање Црногораца у Хрвате, односно Хрвата у Црногорце виде као спасоносно да се идентитет сачува од српског. Док је Брковић 1974. то казао за Боку Которску, Мандић је годину дана раније (1973) у књизи *Хрватске земље у прошлости и садашњости* писао: „Иако данас Црногорци себе више не називају Хрватима, њима хрватска народна подсвијест свједочи, да они етнички нијесу Срби и да имају друго етничко подријетло него Срби.“⁴⁹

Брковић у својој књизи пише да Српска црква у време Немањића, „што се тиче Зете, односно касније Црне Горе,“ није успела да утврди „трајну свест“ о припадности српству јер је то „остала само могућност“, што „најбоље потврђује даљи развој историјских догађаја“.⁵⁰

47 Стефан Првовенчани, „Живот светог Симеона“, *Сабрани списи*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга, 1988, 73.

48 Špiro Kulišić, *O etnogenezi Crnogoraca*, Titograd: Pobjeda, 1980, 51–77, 84–86, 93–98.

49 Dominik Mandić, *Hrvatske zemlje u prošlosti i sadašnjosti*, 79–80.

50 Savo Brković, нав. дело, 23.

Притом, „трајна свест“, екавицом, цитат је на који се Брковић позива, а та његова „трајна свест“ наликује Мандићевој „подсвијести“ која такође штити Црногорце од тога да не буду Срби. Као да је Брковић читао Мандића пре но што је завршио своју књигу и мало покушао то да закамуфлира екавицом. Њихови „налази“ и закључци су толико слични да то не може бити случајно.

Иначе, гнев с којим аутори црногорских сепаратистичких погледа говоре о средњовековној Рашкој и „поправослављивању Црне Горе“, коју и у средњем веку некад виде у авнојевским границама, подсећа најпре на штива Крунослава Драгановића и Доминика Мандића.

Комисија за односе са верским заједницама Савезног извршног већа обавештена је 25. јула 1977. о намерама Римокатоличке цркве у Југославији да на простору социјалистичких република Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске ради на превођењу православног становништва у римокатолике. Овај документ је класификован као строго поверљив. Неко ко је за потребе југословенских служби деловао у оквиру Римокатоличке цркве јавио је о интерним разговорима које је кардинал Фрањо Шепер имао у Херцег Новом с римокатоличким свештенством од 24. априла до 1. маја 1977. „поводом годишњице проглашења блажених Леополда Мандића и Озане Которске“ у Херцег Новом и Котору. Наиме, током разговора кардинала Шепера с римокатоличким свештенством из Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске је „било речи о питањима од посебног значаја за даљу ’експанзију’ Католичке цркве на овим подручјима, где је по речима Шеперових саговорника Православна црква ’у одумирању’ и стичу

се могућности за 'повратак одијељених источњака у Католичко јединство'.⁵¹

Дакле, само тридесетак година после насилног прекрштавања и геноцида усташких власти над православним Србима у Хрватској и Босни и Херцеговини, Римокатоличка црква је већ била спремна да крене у нови поход према Србима.

Попут Сава Брковића, Шпира Кулишића и Радослава Ротковића, сопствену спону са хрватским уточиштем стварао је Војислав Никчевић који је 1970. у загребачкој периодици, почетком Маспока, писао о „црногорском језику“ раздвојеном од српског.⁵² Тадашњи заговорници „црногорског језика“ нису могли да добију већу политичку подршку од оне коју је дао руководилац хрватских комуниста Владимир Бакарић. Пошто је проглашен почасним доктором наука Универзитета „Вељко Влаховић“ у Титограду, Бакарић је 13. јануара 1978. у *Побједи* први пут поменуо да Црногорци „говоре црногорски, јер, тај се разликује од књижевног језика српског“. То је поновио 29. јануара 1978. на Другом програму Радио Београда. Српски филозоф Љубомир Тадић се присетио како је Бакарић тада на радију рекао да када је реч о „црногорском језику“, „ту треба пустити пуну слободу“. Притом је заступао став да српски језик подразумева само екавски изговор.⁵³ Тиме се сврставао,

51 Архива Савезног министарства вера, Записник са Осме седнице Комисије за односе с верским заједницама Савезног извршног већа, 25. јул 1977.

52 Vojslav Nikčević, „Ponovo povodom nekih neistorijskih tumačenja narodnog jezika u crnogorskoj književnosti prednjegoševskog doba“, *Jezik*, br. 2/1970, Zagreb, 61–63.

53 Батрић Јовановић, нав. дело, 284–285; Између западног чекића и Милошевићевог наковња, *Глас Црногораца*, 4. мај 2000.

на пример, с правашким идеологом Ивом Пиларом који је сву ијекавицу сматрао хрватским језиком.

Момир Војводић, српски песник из Црне Горе, причао је седамдесетих година о тој појави с водећим хрватским лингвистом Далибором Брозовићем. Војводић је на семинару србохрватиста у Задру питао Брозовића због чега пристаје да буде ментор и члан комисија за одбрану докторских дисертација црногорских сепаратиста, зашто их подржава у таквим амбицијама, иако мора бити свестан да су антиталенти и да њихови радови немају никакву научну вредност? Брозовић му је одговорио: „Да, све је то истина, у питању су дилетанти, али су нам потребни као наша експозитура у Црној Гори, јер треба да раде на доказивању различитости црногорског идентитета у односу на српство и на приближавању Црне Горе Хрватској, па су им потребна научна звања, како би њихове тезе добиле привид научног истраживања и како би њихова ријеч имала бољи одјек и тежину у црногорској јавности.“⁵⁴

Српски историчари против црногорске квазинауке

Српски историчар из Црне Горе Нико Симов Мартиновић почетком седамдесетих указивао је на јачање црногорског сепаратизма, који има подршку хрватских политичких и научних кругова и да је „Матица хрватска пружила пипке по Црној Гори“.⁵⁵ Даље, српски историчар из Црне Горе Новак Ражнатовић пише да су идеје Маспока кроз антијугословенску и антисрпску еуфорију „на одређени начин“ пренете у Црну Гору. Тада

54 Лична архива, Из белешке Будимира Алексића коју ми је проследио 5. јула 2018.

55 Исто.

су, вели Ражнатовић, неки црногорски квазинаучници и квазикњижевници „громогласно активирали из Загреба доспјеле фашистоидне идеје Савића Марковића Штедимлије и Секуле Дрљевића, о неком тобоже посебном етносу Црногораца“.⁵⁶

Српски историчар Драгољуб Петровић говорио је о незнању групе црногорских „научника“, најпре Војислава Никчевића и Радослава Ротковића. Те „научнике“ ставља под знакове навода јер их је сматрао „фалсификаторским фризерајем“, који се „крије иза марксизма“ и само хоће да „заметне траг“ да су њихови „учитељи марксизма“ Секула Дрљевић и Савић Марковић Штедимлија. Петровић је тврдио да су се идеје црногорских квазинаучника о томе да Црногорци нису Срби почеле ширити почетком седамдесетих у гласилима *Маспока Критика* и *Вјесник у сриједу*.⁵⁷

Седамдесетих година српски историчар из Црне Горе Димитрије Димо Вујовић примећује тенденцију у Црној Гори да се идентитет црногорске нације „изводи из историјског права и прецјењивања значаја културног наслеђа“, какво су већ „у Хрватској радили Старчевић и његови правашаи још у прошлом вијеку, а у Црној Гори зеленаши-федералисти у периоду између два рата“.⁵⁸ Вујовић је тиме указао на нит хрватског праваштва, али није истраживао овај процес.

Новак Ражнатовић је исмевао „налаз“ Војислава Никчевића да су источнохерцеговачки говор и зетски говор у границама Социјалистичке Републике Црне Горе сличнији него источнохерцеговачки говори Црне Горе и

56 На удару лажне науке, *Глас Црногораца*, 24. септембар 2001.

57 Драгољуб Петровић, „Наука у служби насиља над чињеницама“, *Пракса*, бр. 4, 1981, 126–127.

58 Димитрије Вујовић, „О етногенези Црногораца и марксистичком одређењу нације“, *Пракса*, бр. 4, 1981, 59–60.

источне Херцеговине. Ражнатовић је изричито поменуо Никчевића као Штедимлијиног настављача и закључио: „Испада да је цар Фрањо Јосип цијепајући Херцеговину 1878. савршено погодио језичку ’размеђицу’ коју тек сада открива ’марксистички лингвиста’ Војислав Никчевић“.⁵⁹ Саво Брковић је такође имао фасцинацију да су авнојевске границе Црне Горе „читава црногорска национална територија“ заједно са црногорским приморјем, а без делова Метохије.⁶⁰

Милија Станишић је у делима Сава Брковића и Шпира Кулишића такође видео црногорски сепаратизам. Брковића је сматрао Штедимлијиним настављачем,⁶¹ јер је прихватио Штедимлијину тезу да су Православна црква и династија Петровић Његош „наметнули“ Црногорцима српску свест, иако Црногорци, наводно, никада нису били Срби.⁶² Саво Брковић је то још појачавао јер је тврдио да се борба између православља и римокатоличанства у Црној Гори наставља „несмањеном жестином, кроз читаво вријеме и траје јавно или потајно, све до наших дана“.⁶³

Димитрије Димо Вујовић указивао је на негативне тенденције: „на православље се гледа само као на инструменат националног обезличавања и поробљавања Црногораца, па му се претпоставља католичанство, које

59 Новак Ражнатовић, „Тенденциозно манипулисање изворима“, *Пракса*, бр. 4, 1981, 198.

60 Savo Brković, нав. дело, 249.

61 Милија Станишић, „Теоријски оквир и методолошки приступ изучавању настанка црногорске нације“, *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, зборник радова научног скупа (26–27. април 1985), уредник Владо Стругар, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1987, 207.

62 Милија Станишић, „О истраживању и научној обради црногорске прошлости“, *Пракса*, бр. 4, 1981, 133–135.

63 Savo Brković, нав. дело, 15.

би, бива, боље одговарало интересима изражавања црногорског националног бића и националне свијести“. Према таквим тумачењима, наставља Вујовић, „православље је велики кривац Црногорцима јер је онемогућавало да католичанство на овом простору добије своју историјску шансу“. Вујовић закључује да „нећемо рећи да је такво мишљење данас инспирирано каквим тајним, мрачним силама са запада, али у сваком случају то је једна чудна појава“.⁶⁴

И Батрић Јовановић је помињао петљање са Запада. Сматрао је да када је реч о делима Сава Брковића, Шпира Кулишића и њихових настављача: „вјероватно су ту умијешани прсти и Ватикана“. У јавности се говорило да су у Црној Гори оживеле идеје Савића Марковића Штедимлије, Младена Лорковића и Доминика Мандића.⁶⁵

Веселин Ђурановић је на 38. седници Председништва Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе (1979) рекао да је донета „политичка одлука“ да се практично укине историографија у Црној Гори која је Црногорце сматрала делом српске целине. Вељко Милатовић о томе каже: „Ми смо 15 година толерисали да нам се пише историја Црне Горе са погрешних концепција и на крају смо се одлучили да то измијенимо.“⁶⁶

64 Димитрије Вујовић, „Тезе о неким идејним и теоријско-методолошким проблемима изучавања историје Црне Горе“, *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, зборник радова научног скупа (26–27. април 1985), уредник Владо Стругар, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1987, 117.

65 Батрић Јовановић, нав. дело, 12, 17.

66 Драгоје Живковић, „Прилог питању развоја црногорске историографије (Неке карактеристике најновије фазе)“, *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, зборник радова научног скупа (26–27. април 1985), уредник Владо

Димитрије Димо Вујовић сведочи да је у другој половини седамдесетих, с високих позиција и функционерских места, дошло до провере подобности историчара према томе ко је „добар Црногорац“, а ко није. Политички форуми у Црној Гори позивали су различите стручњаке да пруже подршку аматерима „који су заиграли на ту црногорску карту“. О томе Вујовић каже: „Због тога се дешавало да се објективно писање о историји Црне Горе проглашава као великосрпски фалсификат“. Он је 1985. изјавио да су „сљедбеници националистичко-црногорских схватања данас у Црној Гори нарочито агресивни“.⁶⁷

Српски историчар Васа Чубриловић је тада истакао да као научник никада није могао да прихвати црногорску нацију. Изричито је одбацио да је „буржоаски национализам“ Срба у 19. и 20. веку утицао на стварање српског идентитета у Црној Гори, јер је српска свест још раније створена код црногорског сељака. Чубриловић је закључио да се историчари не могу бавити стварањем црногорске нације јер за то нема никаквих историјских доказа. Сугерисао је да црногорском нацијом после Другог светског рата треба да се баве социолози, политиколози и политичари.⁶⁸

Према Батрићу Јовановићу, црногорски националисти у првој половини осамдесетих „одричу се фактички својих предака и чак се у њима увријежила једна опасна србофобија“. То следе и у Централном комите-

Стругар, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1987, 190.

67 Димитрије Вујовић, „Тезе о неким идејним и теоријско-методолошким проблемима изучавања историје Црне Горе“, 91–92, 123–125.

68 *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, 516–518.

ту Савеза комуниста Црне Горе где је било људи који су заступали тезе Сава Брковића и Шпира Кулишића. Посебно је била видљива подршка Југослаvensког лексикографског завода у Загребу и титоградске *Побједи*.⁶⁹

У Црногорској академији наука и умјетности и Историјском институту Црне Горе нису сматрали Кулишићеву књигу вредном научне пажње. Режимски историчар Драгоје Живковић писао је да су Одјељење друштвених наука Црногорске академије наука и умјетности и Историјски институт Црне Горе били „настављачи превазиђене науке“, који „на погрешан начин продукују своје историјске текстове“.⁷⁰ Но, у помоћ црногорским сепаратистима притекао је Марксистички центар Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе који је отворио врата за популаризацију Кулишићевих идеја.⁷¹

Драгоје Живковић посебно је предњачио у србофобији. За њега је српски идентитет у Црној Гори био „помрачена свијест“,⁷² а именицу „Србин“ стављао је под знакове навода. Писао је да је српска свест „црногорском народу у једном дугом процесу утискивана споља систематском индоктринацијом, изгубила је своју вриједност и смисао, јер за њено вјештачко одржавање више не постоје вјерско-политички разлози“.⁷³ Новак Ражнатовић је то назвао „ретроактивном пилулом“ да се „наши покојни очеви, дједови, прадједови национал-

69 Батрић Јовановић, нав. дело, 11, 16.

70 Драгоје Живковић, нав. дело, 190.

71 Исто, 190–191.

72 *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, зборник радова научног скупа (26–27. април 1985), уредник Владо Стругар, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1987, 527.

73 Драгоје Живковић, нав. дело, 183.

но освијесте и просвијетле данашњим Живковићевим црногорством“.⁷⁴

На проширеној седници Комисије за историју Савеза комуниста Црне Горе (април 1984) Живковић је рекао да неће бити помака у црногорској историографији док се „не расправи црногорско национално питање“.⁷⁵ Затим, 1987. године је тврдио да је дошло до „неминовне поларизације црногорских историчара“ кроз „два непомирљива идеолошка и научно-методолошка схватања“. На једној страни је „грађанско, традиционалистичко“ које Црногорце схвата делом српске целине, а на другој је схватање „утемељено на критичком одређењу према историографском опусу“, према ком се црногорски идентитет „током хиљадугодишњег развитка изборио за сопствени ентитет“.⁷⁶ Притом, „критичком“ је називао само „црногорску историографију“ која је изопштавала српство из Црногораца. Хиљадугодишњи развитак толико наликује тисућљетном развитку да их је као појмове тешко раздвојити.

На крају, црногорски сепаратиста прохрватске оријентације Јеврем Брковић је питање „Црногорске православне цркве“ покренуо 1987. у београдској *Дуги*, да би потом он и Бранко Ђ. Никач од 1987. до 1989. наставили да понављају ту идеју у хрватским листовима *Данас*, *Студентски лист*, *Вјесник*, сплитска *Искра* и тако даље. Потом су од 1990. уследили текстови исте садржине у црногорској опозиционој штампи *Либералу* и *Монитору*. Најактивнији аутори таквих чланака поред Јеврема Брковића и Бранка Никача били су Данило Радојевић, Радослав Ротковић, Војислав Никчевић, Рајко

74 *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, 527.

75 Драгоје Живковић, нав. дело, 182.

76 Исто, 181.

Церовић, Веселко Копривица и други. Ови људи су са другим црногорским сепаратистима 1990. основали „Одбор за вртање аутокефалности црногорске цркве“.⁷⁷ Већина њих је студирала или дуже боравила у Загребу.

У праскозорје разбијања социјалистичке Југославије (1991) – кад су на њу прво ударили Словенци и Хрвати – црногорским сепаратистима била је потребна политичка партија која би дала нову идеологију кроз прегршт идеја Савића Марковића Штедимлије, Секуле Дрљевића, Вељка Милатовића и њихових настављача. Тако је Либерални савез Црне Горе основан 26. јануара 1990. као одговор на Антибирокаратску револуцију у Црној Гори, српску по карактеру, коју су црногорски либерали сматрали „чином дефинитивног рушења“ Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.

Око Либералног савеза Црне Горе груписане су личности изричите прохрватске оријентације попут Ротковића, Никчевића и Јеврема Брковића, који су споне са Загребом изградили деценијама уназад. Странка је на црногорску политичку сцену увела заговарање „црногорског језика“, латиницу и црногорске ратне заставе црвене боје, како би их ставили насупрот српској тробојци Краљевине Црне Горе, као и српској тробојци социјалистичке Црне Горе.

Јеврем Брковић, један од оснивача Либералног савеза и Сретен Зековић, челник Црногорског федералистичког покрета, били су главни за објављивање србофобног зборника текстова, кажу хрестоматије, *Елементи Монтенегрина: црногорски народ и српска*

77 Будимир Алексић, „Поговор“, у: *Трговци душама: дукљанско-монтенегрински вјерски трафикинг у свјетлости докумената*, приредили Будимир Алексић и Славко Крстајић, Нова Пазова-Никшић: Бонарт, Омладински интелектуални центар, 2003, 178.

политика геноцида над њим (1990). Поменућемо само неке карактеристичне наслове који потврђују србофобни карактер „хрестоматије“: „Свети Сава – претеча српског фашизма“, „Католицизам је у Црној Гори био доминантан“, „Истребљивање католичанства“, „Црногорци нијесу Срби“, „Уједињење путем бајонета, силе и преваре“, „Крвави бијели терор гори од аустријске окупације“, „Политика истребљења и зле крви у Црној Гори“, „Паклени план – Црногорци умјесто теглеће стокe“, „Насиље над хиљадугодишњом слободом“, „Главно је да Црна Гора нестане: Црногорци су за пандуре и чуваре свињских обора“ и тако даље.⁷⁸ Црногорски сепаратизам је у идеологији Либералног савеза добио право старчевићевско лице.

Српски историчари Миле Бјелајац и Гордана Кривокапић Јовић су када је реч о уједињењу Србије и Црне Горе (1918) о ревизионистичким појавама у Црној Гори приметили: „Ревизија је присутна и у писању црногорских историчара. У аргументацији се користе речи ‘окупација’, ‘насилно присаједињење’, ‘издаја савезника’. Користи се старија литература комунистичке провенијенције, репринти црногорске службене пропаганде из времена рата и првих година живота Краљевине СХС. Упркос литератури која је утврдила улогу Италије у помагању противника уједињења односно њеној политици слабљења нове државе СХС на Мировној конференцији, улога ове силе се даје селективно, избегава се чак и темељна хронологија која је рецимо присутна када се обрађују друге силе (нпр. Француска). Мистификује се распуштање устаничких одреда из 1918/19. који су подржавали уједињење, па и наводна свеprisутност и

78 *Elementa Montenegrina: Crnogorski narod i srpska politika genocida nad njim*, 1/90, urednik Sreten Zeković, Cetinje: Crnogorski federalistički pokret, 1990.

велика снага српских (југословенских) јединица. Често се испушта пуни назив скупштине у Подгорици 26. децембра 1918 (по новом календару) на којој је већином одлучено о безусловном уједињењу – Велика Народна скупштина Српског народа у Црној Гори. Најчешће се користи 'Подгоричка скупштина' и тиме се прећуткује њен етнички карактер. Жели се у интерпретацијама избећи чињеница да су Божићну побуну присталица краља Николе угушиле управо саме црногорске снаге присталица уједињења.⁷⁹

У тој сепаратистичкој идеологији, коју је доцније преузео Мило Ђукановић као заговорник „црногорског домовинског идентитета“,⁸⁰ и надаље је негована фантазмагорија о „хиљадугодишњој државотворној традицији“ од Дукље преко Зете до Црне Горе. Ради се, наравно, о глупостима јер постоје изричито државни дисконтинуитети како између Дукље и Зете, тако и између Зете и Црне Горе. Југословенски историчар Богумил Храбак је тврдио да „Зећани нису исто са Дукљанима који се као посебна популација не помињу у историји“.⁸¹ Према српском историчару Сими Ђирковићу црногорска историографија не би стручно поступила ако би прошлост Дукље и Зете проучавала изоловано и ако би негирала везу са Србима, „али се одавно политизовало утолико што се Дукљани супротстављају Србима“.⁸²

79 Миле Бјелајац, Гордана Кривокапић Јовић, *Прилози из научне критике. Српска историографија и свет*, Београд: ИНИС, 2011, 45.

80 Predsjednik Đukanović uputio čestitku Filološkom fakultetu Univerziteta Crne Gore, *Predsjednik.me*, 18. decembar 2018.

81 Црној Гори је потребна заједничка држава, *Дан*, 10. октобар 1999.

82 Конструишу континуитете без обзира на епохалне разлике, *Дан*, 13. фебруар 2000.

Квазинаучне испаде црногорских сепаратиста у хрватској јавности помно је пратио и бележио Будимир Алексић, српски историчар књижевности из Црне Горе. Захваљујући њему забележено је како је Јеврем Брковић 20. јуна 1991. у листу *Имотска Крајина* хвалио Штедимлију и Дрљевића. Указао је на њихову „заслугу“ око покретања питања „Црногорске православне цркве“ током Другог светског рата, истакавши да: „Постоје древне везе између Дукље и Хрватске, а католичанство се у Црној Гори одржало до назад два вијека.“ У јунском интервјуу за хрватски *Азур* Брковић је 1991. још изјавио: „У коријенима је Дукљана врло утемељена хрватска компонента“ и „ја вјерујем да се хрватско име на овим просторима никад неће изгубити“.⁸³

Истоветна група, окупљена углавном око Либералног савеза Црне Горе и мањим делом око Црногорског федералистичког покрета, основала је 27. децембра 1990. на Цетињу Одбор за обнављање аутокефалне Црногорске православне цркве.⁸⁴ Имали су намеру да узму цркве и манастире за које је Јеврем Брковић рекао да их је окупирао Српска православна црква. Брковић је у интервјуу загребачком *Гласу Концила* 26. априла 1992. још рекао: „Ми смо првобитно били католици. То је познато. Онда нас је Сава Немањић, тај геноцидни Сава Немањић једноставно попраславио.“ Затим, „Црна Гора се мора вратити својим коријенима, својој православној Цркви с елементима католичанства.“ На крају Јеврем Брковић закључује: „Ја сутра на том дивном нашем Јадранском мору, поморју и узморју, видим једну

83 Будимир Алексић, *Црвено-црна Гора*, Никшић: Омладински културни центар, 2002, 17–21, 40–59, 62–81.

84 *За право и статус Црногорске православне цркве*, зборник докумената, приредио: Борислав Цимеша, Цетиње: Црногорски културни форум, 2014, 50–52.

будућу медитеранску, јадранску унију коју ће чинити Албанија, Црна Гора и Хрватска.“⁸⁵

Када је реч о деведесетим годинама, Цетиње и Либерални савез били су нераскидиво повезани у србофобији. Српски историчар са Цетиња Предраг Вукић тврди да је улога тог града од 1919. „изразито дезинтегративна“ почев од Божићне побуне – када су цетињски зеленаши још били Срби – преко упоришта за комунистичку револуцију у којој су се цетињски комунисти „борили и за елиминацију српске националне свијести“ до Цетиња као „средишта антисрпске хистерије“ од 1990. године.⁸⁶

Вукић сматра да духовни и културни суноврат Цетиња почиње с „деструктивним промјенама класне и социјалне структуре становништва“ тог града од 1945. године пошто се старо цетињско грађанство исељавало према Београду, Новом Саду, Титограду и другим југословенским градовима. Насупрот томе, пише Вукић, одвијао се неконтролисани процес досељавања сеоског становништва из Катунске нахије и Ријечке нахије у празан простор који је отворен исељавањем цетињског грађанства. Уместо старих вредности, стигле су нове које су у наредним деценијама промовисале „милитантни атеизам“, а доцније и србофобију.⁸⁷

Вукић на основу тога закључује: „Суштина идеологије Либералног савеза је стварање тоталитарне државе, у којој би државни апарат контролисао све форме друштвеног живота, политику, привреду, културу, чак и спорт.“ Према Вукићу „Либерални савез је окупљао

85 „Mi smo narod kojemu je istrgnuto srce“, *Glas Koncila*, 26. travnja 1992.

86 Мржња према Србима уједињавала чланство ЛСЦГ, *Српске новине*, 11. фебруар 2010.

87 Частан изданак оног Цетиња којег више нема, *Глас Црногораца*, 6. децембар 1999.

необразовану или полуобразовану омладину и регрутовао социјални полусвијет“: „Дивља и безгранична мржња према Србима у Црној Гори, али и на Балкану уопште, била је основни и једини објединитељ чланова Либералног савеза.“ Либералска хистерија против Срба довела је до трагичних последица: „Црногорско друштво је њиховим политичким дјеловањем атомизирано, разграђено до најмањих нивоа. Друштво које је тако подијељено и сукобљено нема будућност. Оно се може растакати, разграђивати генерацијама“, а „србофобија је фактички располутила некада јединствен државотворан народ на двије одвојене и непомирљиве националне заједнице, српску и црногорску“. Србофобија је извирала из њихове патолошке природе, каже Вукић, поготово на Цетињу, које је од 1990. постало центар милитантне србофобије.⁸⁸

Стихови Димитрија Л. Машановића показују како је Србима изгледала та милитантна србофобија. Машановић је за збирку песама *Пацов у фраку* (Нови Сад, 2000) добио награду „Радоје Домановић“, а међу песмама је била и „Deutschland danke“ чија једна строфа гласи:

*Из пакла страшни рогови вире,
Сатана купује шпијуне, жбуре
За шилинге, марке, талире, лире,
Содомом одзвања вражје легло:
„E viva vero Montenegro“!⁸⁹*

Пошто је од 1997. истоветну идеологију све више преузимао врх Демократске партије социјалиста, Либерални савез се 2005. самоукинуо јер је његово постојање

88 Мржња према Србима уједињавала чланство ЛСЦГ, *Српске новине*, 11. фебруар 2010.

89 Deutschland danke, *Исток*, септембар 2000.

обесмишљено. Социјалдемократска партија, на чијем је челу био Ранко Кривокапић, која је са либералима делила ставове током деведесетих, наставила је да са Демократском партијом социјалиста расрбљује Црну Гору. Која год од те три странке да је заговарала „E viva“ политику, тај процес није могао да се одвија без улоге древног инспиратора, који је током претходних векова конвертовао бројно православно становништво у римокатоличку веру.

Много тога у идеологији Либералног савеза помешало се са римокатоличким утицајима. С тим у вези Предраг Вукић открива да је Славко Перовић – који му је био шеф у Државном архиву на Цетињу и с којим је често комуницирао – сматрао „да је човјек провиђења који је призван и позван да Црну Гору из источно-православне цивилизацијске сфере преведе у западну римокатоличку цивилизацијску сферу“.⁹⁰ У том смислу Перовић је изричито настављач Штедимлије, Дрљевића, Сава Брковића, Ротковића и Војислава Никчевића, јер је њихове идеје – свесно или несвесно – преточио у разорну политичку идеологију.

Фантазије, бајке и басне црногорских сепаратиста

Предраг Вукић се још питао: „Како је Цетиње доспјело у такву ситуацију? Зашто је садашње становништво тако радикално раскинуло са духовним наслеђем својих предака и усвојило дукљанске теорије у које нико разуман не може вјеровати“?⁹¹

90 Мржња према Србима уједињавала чланство ЛСЦГ, *Српске новине*, 11. фебруар 2010.

91 Лична архива, Писмо Предрага Вукића професору Богољубу Шијаковићу, 26. август 2000.

Наиме, носиоци црногорског сепаратизма каткад себе уистину сматрају надљудима. Цетињани, који чине суштину сепаратистичког покрета, свој град називају и „Долином Богова“. Ево легенде коју су смислили, а коју је и државна црногорска авио-компанија „Монтенегро ерлајнс“ уврстила у званични часопис *Luxury* (број 7, зима 2016): „Бог проговори: Ово што сам за себе оставио и што назвах Црна Гора нека буде дом том народу и нека се они зову Црногорци, а ово ће сада стојим нека се зове Цетиње и сви они који се роде и одрасту на Цетиње нека буду Богови, а Цетиње долина Богова.“⁹²

Димитрије Димо Вујовић је још осамдесетих година упозоравао на тумачења „да је дјеловањем некакве више силе ту створена једна оаза надљуди, као ван простора и времена, каквих нигдје друго нема и по чему се Црногорци разликују од свих других“.⁹³ Како је уопште могуће разговарати с људима који у ово верују?

Милутин Павићевић је кроз кратки, а врло духовити анимирани филм „У ово они вјерују“ (2006) исмејао бесмислице црногорских сепаратиста. Филм почиње речима: „На почетку Црногорци бејаху раса, другачији од свих осталих створења на свијету.“ Али, „туробно доба дође за људе на планети Монтенегро“, јер „насилничка власт династије Немањић дође са својим магичним кишобранима и сви у Црној Гори бијаху хипнотисани да вјерују да нису Црногорци, већ да су дио једне друге

92 Kako Montenegro Airlines turistima predstavlja Crnu Goru, *Monitor*, 29. april 2016 – Монтенегро ерлајнс је објавио скраћену верзију „легенде“ али са истом поруком. Шира верзија „легенде“ објављена је на сајту црногорског сликара Тиха Вујовића (www.tiho.me). О „легенди“ је 16. маја 2011. дискутовано на форуму Парапсихопатологија (www.parapsihopatologija.com).

93 Димитрије Вујовић, „Тезе о неким идејним и теоријско-методолошким проблемима изучавања историје Црне Горе“, 116.

расе – расе злих Срба“. Павићевић је филм завршио поруком: „Не дајте своју земљу, не дајте своју вјеру, не дајте своју браћу, не дајте своју памет“ и гласајте против сецесије Црне Горе из заједничке државе са Србијом.⁹⁴

Посве бизарна била су тумачења црногорског филолога Војислава Никчевића који пише да име села Српска у Зети потиче од пољопривредног оруђа срп.⁹⁵ Црногорски сепаратисти нису могли да се усагласе да ли се село до почетка 20. века уопште звало Српска или се звало „Срска“. Радослав Ротковић је мислио да се село ипак звало Српска јер је имало православну цркву, али је у једној емисији (где је био у дуелу са српским историчарем из Црне Горе Александром Стаматовићем) рекао како је Никчевић био у праву када је говорио да топоним потиче од пољопривредне алатке. Црногорски књижевници Сретен Перовић и Сретен Асановић кажу да је име ипак било „Срска“.⁹⁶ Никчевић још пише да су топоними „Срска гора“ и „Срштанска гора“ преименовани у „Српска гора“ и „Српштанска гора“ за време Николе Петровића „у склопу његове шире замјене црногорских српским топонимима“.⁹⁷

Новак Ражнатовић извргавао је руглу Никчевићеве ставове о топонимима који „значе да у Црној

94 „У ово они вјерују“, анимирани филм Милутина Павићевића, 2006.

95 Војислав Никчевић, „Језичко благо у Црној Гори као извор за историју народа“, *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, зборник радова научног скупа (26–27. април 1985), уредник Владо Стругар, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1987, 417.

96 Како је Srska postala – Srpska, *Portal analitika*, 2. мај 2013.

97 Војислав Никчевић, „Језичко благо у Црној Гори као извор за историју народа“, 424.

Гори има српова а нема Срба“.⁹⁸ Што се тиче имена села Српска, Радоје Рогановић Црногорац пише 1887. у спеву о владици Данилу Петровићу – који је посветио књегињи Милени – „У сред Зете, мјесту Српској“.⁹⁹ Преко топонима „Срнска гора“ могуће је да је требало сугерисати како је име шумске животиње – срне – политичком одлуком еволуирало у име српске нације.

Дневни лист *Побједа* је 22. јула 2001. писао „о поступању са старим, историјским бријестом пред Биљардом на Цетињу“ испод ког је Никола Петровић Његош делио правду, а „којег су српске окупационе власти 1918. године безобзирно посјекле и ишчупале му коријење. Убијањем бријеста на Цетињу настојало се убити и сјећање, успомена на један симбол, својеврсни облик и институт црногорске народне, националне и државно-правне историје, традиције и меморије. Стари бријест код Биљарде на Цетињу у свијести црногорског народа имао је посебну вриједност, био је једна од форми кроз коју се еманирало црногорско правосуђе“.¹⁰⁰

Међутим, српски писац Јован Маркуш каже да тај брест уопште није био онај под којим је Никола Петровић делио правду. Наиме, према учитељу и писцу Андрији Јовићевићу који је 1901. писао о том бресту, на ког се позива Маркуш, историјски брест се осушио, па потом срушио на прелому 19. и 20. века, односно њега је „немилостиво вријеме срушило“. Према Ристу Драгићевићу, некадашњем директору Државног музеја на Цетињу, други брест који је посечен 1919. засадио је

98 *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*, 527–528.

99 Радоје Рогановић Црногорац, *Ропство владице црногорског Данила Петровића Његоша у Зети почетком XVIII вијека*, Цетиње: Државна штампарија, 1887, 5.

100 Убијање бријеста на Цетињу, *Побједа*, 22. јул 2001.

директор Цетињске гимназије Божо Новаковић, између 1892. и 1896. док је био на челу цетињске општине.¹⁰¹

Александар Стаматовић је у својим књигама такође демонтирао многе квазинаучне тврдње црногорских сепаратиста.¹⁰² У телевизијској емисији с Ротковићем Стаматовић је показао колико су црногорски квазинаучници немоћни у одмеравању аргумената са српским историчарима.

На крају, како се пристојан човек уопште може озбиљно суочити с бесмисленим аргументима црногорских сепаратиста о „потомцима Богова“, „срповима“, „срнама“, „бријесту“? То би било као када би се научностручном аргументацијом улазило у полемику с тематиком Езопових басни, Андерсенових бајки и Толкинове фантастике. Притом, басне, бајке и фантастика имају сврху да поуче и забаве. С друге стране, црногорски сепаратисти су бизарним филозофирањем, фантазмагоријама увредљивим за здрав разум, својим лакрдијашким бајкама и баснама исцрпљивали људе.

Sources and Literature

Arhiv Jugoslavije. Fond 144, Savezna komisija za verska pitanja, fond 144.

Arhiva Saveznog ministarstva vera.

[Nemanjić], Stefan Prvovenčani. „Život svetog Simeona“. U: *Sabrani spisi*, 61–101. Beograd: Prosveta, Srpska književna zadruga, 1988. (Cyrillic)

101 Сјекирама убијали сјећање, *Глас Црногораца*, 27. јул 2001.

102 Видети на пример: Александар Стаматовић, *Историјске основе националног идентитета Црногораца*, Београд: Српска радикална странка, 2000; Александар Стаматовић, *Истине и лажи о црногорској застави*, Подгорица: Вијеће народних скупштина Црне Горе, 2002; Александар Стаматовић, *Етногенеза дукљанства – црногорске усташе*, Подгорица: Вијеће народних скупштина Црне Горе, 2004.

- Aleksić, Budimir. *Crveno-crna Gora*. Nikšić: Omladinski kulturni centar, 2002. (Cyrillic)
- Banjević, Branko. *Njegoš: Plam u plamu – pjesme, stihovi, misli*. Titograd: Grafički zavod, 1969. (Cyrillic)
- Bjelajac, Mile, Gordana Krivokapić Jović. *Prilozi iz naučne kritike. Srpska historiografija i svet*. Beograd: INIS, 2011. (Cyrillic)
- Bojković, Dušan. „Milovan Đilas o nacionalnom i državnom pitanju Crne Gore“. *Tokovi istorije*, 1/2012, 106–134. (Cyrillic)
- Brković, Savo. *O postanku i razvoju crnogorske nacije*. Titograd: Grafički zavod, 1974.
- Draganović, Krunoslav. *Masovni prijelazi katolika na pravoslavlje hrvatskog govornog područja u vrijeme vladavine Turaka*. Mostar: Biskupski ordinarijat, 1991.
- Đilas, Milovan. *Crna Gora*. Beograd: Književne novine, 1989. (Cyrillic)
- Đilas, Milovan. *Revolucionarni rat*. Beograd: Književne novine, 1990.
- Elementa Montenegrina: Crnogorski narod i srpska politika genocida nad njim*, 1/90, ur. Sreten Zeković. Cetinje: Crnogorski federalistički pokret, 1990.
- Gligorijević, Branislav. *Kominternu, jugoslovensko i srpsko pitanje*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 1992.
- Jovanović, Batrić. *Peta kolona antisrpske koalicije*. Beograd: Sloboda, 1989. (Cyrillic)
- Kljakić, Slobodan, Ratko Peković. *Sedam Njegoševih sahrana*. Beograd: Jasen, 2013. (Cyrillic)
- Kulišić, Špiro. *O etnogenezi Crnogoraca*. Titograd: Pobjeda, 1980.
- Lorković, Mladen. *Narod i zemlja Hrvata*. Zagreb: Matica hrvatska, 1939.
- Mandić, Dominik. *Crvena Hrvatska*. Čikago-Rim: Ziral, 1973.
- Mandić, Dominik. *Hrvatske zemlje u prošlosti i sadašnjosti*. Chicago-Rim: Ziral-Zajednica izdanja Ranjeni labud, 1973.
- Marković, Tomaš. *Istorija školstva i prosvjete u Crnoj Gori*, knjiga I. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, 1969. (Cyrillic)
- Marović, Miodrag Mališa. *Veljko Milatović*. Podgorica: Matica crnogorska, Opština Nikšić, 2006.
- Milatović, Veljko. *Tokovi revolucije*. Zagreb: Narodno sveučilište grada Zagreba – Centar za aktualni politički studij, 1975.

- Miletić, Aleksandar V. *Politička delatnost Milovana Đilasa (1944–1954)*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet, Beograd, 2017. (Cyrillic)
- Nikčević, Vojislav. „Jezičko blago u Crnoj Gori kao izvor za istoriju naroda“. U: *Prošlost Crne Gore kao predmet naučnog istraživanja i obrade*, zbornik radova naučnog skupa (26–27. april 1985), ur. Vlado Strugar, 407–426. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 1987. (Cyrillic)
- Nikčević, Vojislav. „Ponovo povodom nekih neistorijskih tumačenja narodnog jezika u crnogorskoj književnosti prednjegoševskog doba“. *Jezik*, br. 2/1970, Zagreb, 61–63.
- Perić, Ivan. *Ideje „Masovnog pokreta“ u Hrvatskoj*. Zagreb: Narodno sveučilište grada Zagreba – Centar za aktualni politički studij, 1974.
- Petrović, Dragoljub. „Nauka u službi nasilja nad činjenicama“. *Praksa*, br. 4, 1981, 125–130. (Cyrillic)
- Požar, Petar. *Hrvatska pravoslavna crkva u prošlosti i budućnosti*. Zagreb: PIP Pavičić, 1996.
- Prošlost Crne Gore kao predmet naučnog istraživanja i obrade*, zbornik radova naučnog skupa (26–27. april 1985), ur. Vlado Strugar. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 1987. (Cyrillic)
- Raković, Aleksandar. *Crnogorski separatizam*. Beograd: Catena mundi, 2019. (Cyrillic)
- Ražnatović, Novak. „Tendenciozno manipulisanje izvorima“. *Praksa*, br. 4, 1981, 197–200. (Cyrillic)
- Roganović, Radoje Crnogorac. *Ropstvo vladike crnogorskog Danila Petrovića Njegoša u Zeti početkom XVIII vijeka*. Cetinje: Državna štamparija, 1887. (Cyrillic)
- Rotković, Radoslav. *Odakle su došli preci Crnogoraca: onomastička istraživanja*. Podgorica: MontEdit, 2000.
- Stamatović, Aleksandar. *Etnogeneza dukljanstva – crnogorske ustaše*. Podgorica: Vijeće narodnih skupština Crne Gore, 2004. (Cyrillic)
- Stamatović, Aleksandar. *Istine i laži o crnogorskoj zastavi*. Podgorica: Vijeće narodnih skupština Crne Gore, 2002. (Cyrillic)
- Stamatović, Aleksandar. *Istorijske osnove nacionalnog identiteta Crnogoraca*. Beograd: Srpska radikalna stranka, 2000. (Cyrillic)
- Stanišić, Milija. „O istraživanju i naučnoj obradi crnogorske prošlosti“. *Praksa*, br. 4, 1981, 131–135. (Cyrillic)

- Stanišić, Milija. „Teorijski okvir i metodološki pristup izučavanju nastanka crnogorske nacije“. U: *Prošlost Crne Gore kao predmet naučnog istraživanja i obrade*, zbornik radova naučnog skupa (26–27. april 1985), ur. Vlado Strugar, 203–224. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 1987. (Cyrillic)
- Südländ, L. V. *Južnoslavensko pitanje: prikaz cjelokupnog pitanja*. Zagreb: Matica hrvatska, 1943.
- Šegvić, Kerubin. *Toma Splićanin, državnik i pisac 1200–1268*. Zagreb: Matica hrvatska, 1927.
- Štedimlija, Savić Marković. *Crvena Hrvatska*. Split: Laus, 1991.
- Štedimlija, Savić Marković. *Osnovi Crnogorskog nacionalizma*. Zagreb: Putovi, 1937.
- Šufflay, Milan. *Izabrani politički spisi*. Zagreb: Matica hrvatska, 2000.
- Terzić, Slavenko. „Ideološki koreni crnogorske nacije i crnogorskog separatizma“. U: *Slovo o Crnoj Gori: Uzdanica Južnog Srpstva (ili NDCG)*, ur. Slavenko Terzić, 119–146. Podgorica: Srpski forum Crne Gore, Vijeće narodnih skupština Crne Gore, 2001. (Cyrillic)
- Trgovci dušama: dukljansko-montenegrinski vjerski trafiking u svjetlosti dokumenata*, prir. Budimir Aleksić i Slavko Krstajić. Nova Pazova–Nikšić: Bonart, Omladinski intelektualni centar, 2003. (Cyrillic)
- Vujović, Dimitrije. „O etnogenezi Crnogoraca i marksističkom opredjeljenju nacije“. *Praksa*, br. 4, 1981, 57–85. (Cyrillic)
- Vujović, Dimitrije. „Teze o nekim idejnim i teorijsko-metodološkim problemima izučavanja istorije Crne Gore“. U: *Prošlost Crne Gore kao predmet naučnog istraživanja i obrade*, zbornik radova naučnog skupa (26–27. april 1985), ur. Vlado Strugar, 85–126. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 1987. (Cyrillic)
- Vukmanović Tempo, Svetozar. *Revolucija koja teče: memoari*. Beograd: Komunist, 1971.
- Za pravo i status Crnogorske pravoslavne crkve*, zbornik dokumenata, prir. Borislav Cimeša. Cetinje: Crnogorski kulturni forum, 2014. (Cyrillic)

Summary

Aleksandar Raković, Ph.D

SERBIAN HISTORIOGRAPHY AND MONTENEGRIN QUASI-SCIENCE

Abstract. The paper shows in a concise manner how Serbian historiography debunked the forged arguments of Montenegrin quasi-science about Montenegro's belonging to the Croatian and Roman Catholic circle of civilization.

Keywords. Historiography, Serbdom, science, Montenegrin separatism, quasi-science

The paper shows in a concise manner how Serbian historiography, based on historical facts, debunked the forged arguments of Montenegrin quasi-science about Montenegro's alleged belonging to the Croatian and Roman-Catholic civilization sphere.

First and foremost, Montenegrins are Serbs and Montenegro is a historical Serb land. Over centuries only the Serb ethnicity was formed in a complex process of Montenegro's history. Newly established Montenegrin state in 2006 is a completely new state formation with no continuity with the Serb statehood of Montenegro founded by the Petrović Njegoš dynasty and fortified in the Kingdom of Montenegro.

Montenegrin ethnicity was not formed in a complex historical process. In the second half of the 19th century and in the first half of the 20th century, the ideas on Montenegrin ethnicity were shaped in cabinets of Rome, Vienna, Zagreb and communist Moscow. It was identity engineered by foreign planners, each with their own goals to extrude Montenegro from Serbdom.

In a way, Montenegrin quasi-science proves that extreme forms of the so-called Montenegrin ethnicity develop similar features as the most radical parts of Croatian society who were also converted from Serbian Orthodox population. It is the same process that has been going on for centuries in western parts of the Serb inhabited territory.

During the recent decades, Montenegrin separatists took increasingly more ideas from all derivatives of the main ideology of Croatian nationalism (*pravaštvo*), from the radical right to the radical left. Animosity, shaped politically through Montenegrin quasi-science, is directed mainly against Montenegrins who still consider themselves Serbs, but also towards Serbia and all Serbs.